THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישעס ווארט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

די אידישע קאלאניזאציע אין קרים

ווי ס'איז צו זעהן פון די פלענער פונ'ם קאמיזעט פאר דער צוקונפט, ווי אויך פון טעטיקייטן פון דער קערפערשאפט פאר דעם לעצטן יאר, איז די סאוועט רעגירונג אנטשלאסן אייך ווייטער צו קאנצענטרירן די אידישע קאלאניזאציע הויפטזאכלאך אין קרים, ביראבידזשאן, וואס האט מיט עטלאכע יאר צוריק אויסגעזעהן צו זיין אן ערנסטע קאנקורענץ פאר דער קרימער קאלאניזאציע, פארנעמט איצט מער נים קיין באזונדערס וויכטיקן ארט אין די אידישע קאלאניזאציע פלענער.

עס זיינען דא ווארשיינלאך א צאל פארשיידענע אורזאכן פארוואס קרים איז צוריק געווארן דער הויפט צענטער פון אידישער קאלאניזאציע אנשטאט ביראבידזשאן. ערשטנס, זיינען אין ביראבידזשאן געמאכט געווארן גרויסע פעלערן און דורכפאלן, און די מייסטע איבערוואנדערער זיינען זיך פון דארטן צעלאפן, וואס האט געמאכט זייער שווער די ארבעט צו ווערבירן נייע איבערוואנדערער. — ווי שלעכט ס'איז די לאגע אין די שטעטלאך, ווילן אבער די אידן פון דארטן נים פארן קיין ביראבידזשאן. צווייטנס, איז די ביראבידזשאנער קאלאניזאציע פארבונדן מיט קאלאסאלע אויסגאבן פאר דער רעגירונג, און פאקטיש ווערט זי נים געשטיצט פון קיין באדייטנדיקע אויסלענדישע אידישע קערפערשאפטן, — בעת די קאלאניזאציע אין קרים קאסט אן א פארגלייך ביליקער און זי ווערט געשטיצט מיט באדייטנדיקע געלט מיטלען פון דער ארגאדזשאינט.

דאס לעצטע איז, נאטירלאך, פון גרויס באדייטונג פאר דער סאוועט רעגירונג. ווי וויכטיק עס זאל נים זיין פאר איר די אנטוויקלונג און אויפבוי פון ביראבידזשאן פונ'ם פאליטישן שטאנדפונקט, איז אבער פאר איר פון גרעסערער באלדיקער וויכטיקייט די איינארדענונג פון וואס א גרעסערער צאל אידן און דערביי דער באלדיקער פארגרעסערונג פון דער ברוים פראדוקציע אין לאנד.

וואס איז שייך די שטעטלדיקע אידן, וועלן זיי זיכער מיט א סך מער חשק פארן קיין קרים, — ווייל ס'איז נאענט, ווייל ס'איז שוין דארטן דא א אידישער ישוב, ווייל זיי קריגן דא די שטיצע פון אגראדזשאינט און ווייל זיי זיינען דא מער געזיכערט קעגן דער זעלבסטהערשאפט פון די קאמוניסטישע טשינאווניקעס, וואס האבן פאראורזאכט א היבש ביסל צרות צו די אידישע איבערוואנדערער אין ביראבידזשאן.

כאטש בנוגע ביראבידזשאן איז ארויסגעשטעלט געווארן דער לאזונג פון א אידישער סאוועטישער רעפובליק, און בנוגע קרים נים, איז דער דאזיקער אונטערשייד נים וויכטיק. ער איז לכתחילה ארויסגעשטעלט געווארן בנוגע ביראבידזשאן דערפאר, ווייל די איבערוואנדערונג אהין האט געפאדערט גרויסע קרבנות, און ס'איז נוטיק געווען א לאזונג וואס זאל דערוואריטען די אידישע מאסן און באוועגן זיי צו ברייננען די דאזיקע קרבנות. איצט, זעט עס אויס, איז דער לאזונג פון א אידישער רעפובליק אפגעליינט געווארן אן א זייט, אויב ער איז נאך אינגאנצן נים אויפגעגעבן געווארן.

פאקטיש איז אבער דער לאזונג נים וויכטיק. זאל זיך א גרויסער קאמפאקטער אידישער ישוב אנטוויקלען אין קרים, אדער ערגעץ אנדערשוואו, וועט ער במילא סוף־כל־סוף קריגן די באשריינקטע אויטאנאמע רעכט, אין די גרעניצן פון דער סאוועטישער קאנסטיטוציע, וואס עס קריגן אנדערע נאציאנאליטעטן וואס וואוינען קאמפאקט אין פארשיידענע טיילן פונ'ם סאוועטן פארבאנד.

אין פונ'ם שטאנדפונקט פון קאמפאקטער קאלאניזאציע איז קרים לכל הדעות א מער ווינשנסווערטער פלאץ, ווי דאס ווייטע און ווילדע ביראבידזשאן. ס'איז דא א מילדערער קלימאט און די געאגראפישע לאגע בכלל איז דא זייער א גינסטיקע, — נאענט צו די קאמפאקטע אידישע ישובים און אויך אין נאענטער בארירונג מיט דער ציוויליזירטער אייראפייאישער וועלט, אין וועלכער די אידן האבן זיך פאר לאנגע דורות איינגעלעבט.

און פלאץ איז נאך דא אין קרים פאר צענדליקער טויזנטער אידישע קאלאניסטן משפחות. — אזוי איז אמווייניקסטנס פארזיכערט געווארן ביי דער נאר־וואס אפגעהאלטענער אזעט קאנפערענץ אין מאסקווע פון אנהייגנער פון קרימער קאלאניזאציע. אגב איז ביי דער זעלבער קאנפערענץ אויך אנגעצייכנט געווארן אויף די ריזיקע אינדוסטריעלע מעגלאכקייטן אין קרים, וואס קאנען העלפן פיל צו קאנצענטרירן דארטן א גרויסן אידישן קבוץ.

עס זיינען דא נאך אויך אין קרים אין רעזערוו די סיוואשער זומפן, וואס קאנען פארוואנדלט ווערן אין זייער פרוכטבארן באדן ווען זיי זאלן אמעליארירט ווערן. דאס איז פארבונדן מיט גרויסע אויסגאבן, אבער דאס וועט אלץ קאסטן ווייניקער ווי די ביראבידזשאנער קאלאניזאציע, און קאן עפענען נייע גרויסע שטחים פאר א קאמפאקטער אידישער קאלאניזאציע.

ווי מיר וואלטן נים געוואלט זעען דעם דורכפאל פון דער אידישער קאלאניזאציע אין ביראבידזשאן, באגרייפן מיר אבער, אז דער פארלוסט פון ביראבידזשאן איז ביי איצטיקן מאמענט א געווינס פאר קרים. — און עס איז געווען אלעמאל אונזער מיינונג, אז קרים איז דער ווינשנסווערטסטער פלאץ פאר אידישער קאמפאקטער קאלאניזאציע אין סאוועטן פארבאנד.

„פרידן און גוטער ווילן"

„יעזוס איז נים געווען קיין פאסיפיסט. פארקערט, דער קרייץ איז א צייכן פון מלחמה, פון אום'ברחמנות'דיקן קאמף. ווער עס זאגט אז יעזוס איז געווען א ווייכער, צעקראכענער פאסיפיסט, דער פארשוועכט דעם קריסטלאכן גלויבן און לעסטערט קריסטוסן. אזא מענש האט נים קיין רעכט צו פייערן קריסמעס".

אט די דערקלערונג איז די טעג געמאכט געווארן פון א קריסטלאכן גלח אין דייטשלאנד, אין א היטלעריסטישער ציימונג. דאס איז א גלח'ס א באגריסונג צום דייטשן פאלק לכבוד דעם יום־טוב פון פרידן און גוטן ווילן!

וואס יעזוס איז געווען, — אויב ער איז בכלל געווען, און דאס ווערט פון אייניקע היסטאריקער געשטעלט אין ספק, — איז נים אזוי וויכטיק. וויכטיק איז ווי ער ווערט אויסגעטייטשט פון דער קריסטלאכער וועלט, וואס גלויבט אין אים.

און די קריסטלאכע וועלט האט באמת אין קריסטוסעס נאמען פארגאסן ים'ען מיט בלוט. און אויף אזויפיל איז דער היטלעריסטישער גלח גערעכט.

דאס בלוט וואלט אלצאיינס פארגאסן געווארן, ווען דער קרייץ סימבאל וואלט אפילו קיינמאל אויף דער וועלט נים געווען. די בלוט־פארגיסונג איז נים קיין פועל־יוצא פון איין אמונה אדער א צווייטער, נאר פון מענשלאכער ברוטאליטעט. אויב די אייראפייאישע קריסטלאכע פעלקער האבן פארגאסן מער בלוט ווי וועלכע ס'איז אנדערש, איז דאס געווען דערפאר, ווייל זיי האבן געהאט מער מאכט ווי וועלכע ס'איז אנדערש.

די קריסטלאכע אמונה איז אבער לכתחילה געווען די רעליגיע פון פארפאלגטע און געדריקטע, און פון יענע צייטן זיינען געבליבן אין איר מענשלאכע לאזונגען פון פרידן און גוטן ווילן.

ווי ווייניק די לאזונגען האבן געווירקט צו פארמילדערן מענשלאכע ברוטאליטעט, האבן זיי אבער פארט דא און דארטן געווירקט צו דערוועקן א מענשלאכן פונק, און פארט זיינען זיי בעסער, ווי די אפנהארציקע ברוטאליטעט און בלוט־דארשטיקייט פון די היטלעריסטן.

אויב קיין „פרידן און גוטער ווילן" איז נאך היינט ניטא, איז עס אמווייניקסטנס דער אידעאל פון דעם בעסערן טייל פון דער מענשהייט פאר דער צוקונפט.

די טרייסט ליגט אין טאט

פון אב. גאלדבערג

אוסישקין איז געקומען צו אונז אין דער ריכטיקער צייט. נים נאר איז זיין מיסיע נויטיק, וויכטיק, דער באפעל פון דער שעה; נאר אויך זיין באזוך אליין, גלאט זיין זיין — דא מיט אונז איז פאר אונז א גרויסער געווינס.

עס איז איצט אן ערנסטע צייט אין ציוניזם. א שווערער מאמענט. א זון איז אונטערגעגאנגען. א גלויבן האט זיך גענומען אויסלעשן. באלד פופצן יאר צייט זייט מיר האבן אונזער גורל פארקניפט מיט ענגלאנד. פופצן יאר . . . דען אונזער ציען זיך צו ענגלאנד איז געקומען פאר דער באלפור דעקלעראציע. זי איז דאך נים געווען קיין אנהויב, נאר א קאנטראקטלאכער אפשלוס פון א פריערדיקער פארשטענדיקונג. מיר האבן אנגעהויבן פריער. כמעט גלייך מיט דעם אויסברוך פון דער וועלט מלחמה האבן די ציוניסטישע פירער געווענדעט זייערע אויגן צו ענגלאנד און געהאפט אז פון איר וועט קומען די גוטע בשורה, די נחמה. עס איז געווען אין אייקלאנג מיט אן אלטער טראדיציע. דאס ענגלישע פאלק האט פון יארן ארויסגעוויזן סימפאטיע פאר אונזער האפענונג, פאר אונזער אידעאל פון שיבת ציון; דאס ענגלישע פאלק, וואס איז דערצויגן אויף אונזער תנ"ך. אויף זיין אנהאלטענדער סימפאטיע האבן מיר געהאט שטארקע באוויזע.

שוין קראמוועל האט זיך אינטערעסירט אין אונזער גלויבן, אז ווען עס וועט קומען א טאג ווען משיח וועט זיך אנטפלעקן און אויסלייזן דאס אידישע פאלק פון גלות און עס צוריקברייננען צום איבישן לאנד, צו דעם לאנד פון די אבות. קראמוועל האט אויף דער בקשה פון מנשה בן ישראל אפילו געעפנט די טויערן פון ענגלאנד פאר די קינדער פון פאלק ישראל, כדי דערמיט צו דערנעענטערן דעם טאג פון דער גאולה. מיט דעם ארגומענט פון שיבת ציון האט דער אידישער מקובל וויך געמאכט דאס הארץ פון דעם קעניג, ווי עס איז פארשריבן אויף די בלעטער פון אונזער געשיכטע.

קראמוועל איז געווען דער ערשטער אבער נים דער לעצטער. שטענדיק האט מען ביי ענגלישע שטאטסלייט געפונען א ווארעמען אפקלאנג פאר אונזער אידעאל. עס האט זיך ארויסגעשטעלט אז די ציוניסטישע פירער האבן קיין טעות נים געמאכט. עס האט זיך באוויזן די מאיעסטעטישע פיגור, באלפור, א צווייטער כרש. און עס האבן זיך צעקלונגען ווי א פרילינגס ליד די הארציקע טרייסטענדע ווערטער פון דעם גרויסן פאליטיקער לאיד דזשארדזש.

עס איז געשלאסן געווארן אן עפנטלאכער בונד. אידן און ענגלענדער. מיר דארפן בויען דאס לאנד, און זיי, די מעכטיקע ברידער, די ענגלענדער, דארפן אונז העלפן. זיי דארפן פארשנעלערן דעם בנין הארץ.

מיר האבן געגלויבט, זיינען מיר דאך מאמינים בני מאמינים. מיר גלויבן אין דער גוטסקייט פון דער מענשלאכער זעלע, פון דעם מענשלאכן הארץ, כאטש אונזערע טרויעריקע גלות דערפארונג האט אונז אנדערש געדארפט לערנען.

מיר האבן אין ענגלאנד געגלויבט און אויף איר פארשפרעכן געבויט. אבער נאך איידער מיר האבן די הענט צופירט . . .

א ווארט וועגן דער איצטיקער לאגע אין ציוניזם לכבוד מנחם אוסישקינס באזוך אין אמעריקע

מיר וועלן ארויס פון דעם קאמף אלס זיגער.

אין ארץ־ישראל האט דאמאלסט געהערשט א ווילדער טיראן אבדיל האמיר, וואס זיין קאפריז איז געווען געזעץ. א קרום בלויז מיט זיין שופר־נאז האט געמיינט א זיכערער טויט פאר דעם מענשן וועמען ער האט געוואלט אפראמען פון וועג. עס האט אויסגעזען, ווי א משוגעת צו וועלן בויען א לאנד אונטער זיין הערשאפט. אזוי ווי בויען אויף דעם פייער פון דער שפייענדער ווּלקאַן, אדער אויף די כוואליעס פון א צערייצטן ים. עס איז נאר צו באוואונדערן דעם מוט, און אויב איר ווילט, אויך די הייליקע תמימות פון יענע מענשן, וואס האבן יענע באוועגונגען אנגעהויבן. זיי האבן געבויט און שטורם. האבן זיך פארפאנצערט מיט גלויבן און האפענונג אויף בעסערע צייטן און געבויט אונטער די שווערסטע אומשטענדן.

אוסישקין איז געווען צווישן די בויער. איינער פון די ערשטע, פון די עשרה ראשונים. די תמימות האט זיך ארויסגעוויזן פאר פרוכטבאר. מיט תמימות נעמט מען איין וועלטן. אוסישקינ'ס לאזונג איז געווען שטענדיק: מיר מוזן יעדע מינוט ארבעטן, בויען, זון אדער רעגן. נאר נים פארנאכלעסיקן אונזער חוב. דאס איז די הויפט זאך. נים וואס י ע נ ע ר טוט אדער טוט נים איז דער עיקר, נאר וואס מ י ר טוען אדער נים. אלץ הייננט אפ פון אונז. דאס איז געווען דער ריכט־שנור אויף זיין לעבנס וועג, וואס איז געווען דער ציוניזם. און וואס זעען מיר? פון חובבי ציון איז געווארן ציוניזם. פון א סתם אידישער אסיפה — דער ציוניסטישער קאנגרעס, אן אמת'ער פארלאמענט. פון א קליינער, באשיידענער באוועגונג, וואס האט זיך געפרייט מיט א ש"נדר", מיט א פאר קאפיקעס אין א קערה פאר ישוב ארץ־ישראל, איז עס געווארן א מעכטיקע נאציאנאלע באוועגונג מיט פאנדן אין די בענק.

אוסישקין איז געווען אין דער צייט פון חבת ציון נאך א יונגערמאן, וואס האט געגעבן פארשפרעכן. ער איז געווארן א וויכטיקע פיגור אין דער מאדערנער ציוניסטישער באוועגונג. ער איז געוואקסן מיט דער באוועגונג, פון וועלכער ער איז געווען איינער פון די הויפט פירער. ער איז נים געבליבן פון אונטן. זיין פארטיידיקן די אלטע פאזיציעס האט אים נים געשטערט צו בויען נייע. ער האט ביז דעם לעצטן נים אויפגעגעבן . . .

צו גאסט אין וויניפעג

(געווידמעט מיין פריינט און חבר ה. שטיינבערג)

„דער שלום־עליכם איד"
פון אלחנן

ביין איך, הייסט עס, אין וויניפעג. א עיר ועם בישראל, א ירושלים דקנדא. וואו ס'איז „תורה ומעשים טובים במקום אחד". אזוי האב איך עס געהערט זאגן ביז איצט. נו, און איצט?

איצט, רבותי! מוז איך אייך זאגן דעם אמת . . . אבער איידער איך גיי ווייטער, וויל איך נעמען א ווארט פון אונזערע וויניפעגער אידן, אז זיי זאלן . . .

מיר האבן געגלויבט . . .